

พระสงฆ์กับการเมืองไทยในบริบทสังคมปัจจุบัน
Monks and thai politics in the current social context

พระอธิการภูมิลิขิต ปิยสีโล

PhraAdhikanPhomisit Piyasilo

นัชพล คงพันธ์

Natchaphon Kongpan

สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Department of Political Science, Uthai Thani Sangha College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: piyaeak@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย โดยใช้ การศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องถึงหลักปฏิบัติตนของพระสงฆ์ที่อยู่ในพระพุทธศาสนา และเหตุ การเมืองปัจจุบันในการแสดงออกทางความคิดเห็นทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยที่เกี่ยวกับการห้ามพระสงฆ์ยุ่ง เกี่ยวกับการเมือง รวมถึงการมีเสรีภาพในการเลือกวิถีชีวิตของตนเองทางการเมือง คณะกรรมการมหาเถร สมาคมได้ออกระเบียบห้ามไว้อย่างชัดเจนว่า ไม่ให้ภิกษุสามเณรในคณะสงฆ์ไทยออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้อง ทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติแล้วก็ปรากฏว่าเมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองขึ้นก็มักจะมีการนำเอาคณะ สงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ดังนั้นการห้ามการแสดงออกจึงเป็นการย้อนแย้งกับหลักการและข้อเท็จจริงใน หลักฐานทางประวัติศาสตร์ทางการเมืองในอดีต การเคลื่อนไหวทางการเมืองของพระสงฆ์เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ ถึงความเหมาะสมและบทบาทของพระสงฆ์ว่าควรจะเป็นอย่างไร เรื่องการเมืองเป็นกิจของสงฆ์หรือไม่ ยังไม่มี คำตอบที่ยุติ เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีเหตุผลสนับสนุนและฟังดูมีเหตุผลทั้งสองฝ่าย และเพื่อให้สังคมส่วนรวมมี ความเป็นปกติสุข ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก หรือชนชั้น วรรณะ ชาติ ศาสนา และคุ้มครองสิทธิของบุคคล ทั่วไปให้ได้รับความเป็นธรรม

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนากับการเมือง, พระสงฆ์, การเมือง

Abstracts

This article has an objective to study the political expression of the Thai monks by using studies from related research papers to the principles of conduct of monks in Buddhism and current political events in the expression of political views of the Thai monks About banning the monks from engaging in politics Including the freedom of choice in their own political life. The Supreme Sangha Council has clearly issued a regulation prohibiting that Not allowing monks and novices in the Thai Sangha to move to make political demands but in practice it appears that when political conflicts arise, there is always an involvement of the Sangha. Therefore, the prohibition of expression is contradicting the principles and facts of the historical political evidence of the past. The monks' political activism criticized the suitability and role that the monks should be. Is politics a monastic affair? There is no answer yet, because both sides are supportive and sound reasonable on both sides. And to make society as a whole There is no division of the party. Or class, caste, nation, religion and protect the rights of the general public to be fair.

Keywords: Buddhism and Politics, Buddhist Monks, Politics.

บทนำ

พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทย เมื่อประมาณ พ.ศ. 236 สมัยเดียวกันกับประเทศลังกาด้วยการส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ 9 สาย โดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์อินเดีย ในขณะที่ประเทศไทยรวมอยู่ในดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิ ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวาง มีประเทศรวมกันอยู่ในดินแดนส่วนนี้ไม่น้อยกว่า 7 ประเทศ ได้แก่ ไทย พม่า ศรีลังกา กววม กัมพูชา ลาว มาเลเซีย นับตั้งแต่สมัยของพระโสมณะและพระอุตตระ พระธรรมทูตสายแรกที่ได้เดินทางมาเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาให้แก่ชาวไทยในสมัยนั้นได้รับเอากรอบแนวคิดและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เราได้ตระหนักรู้และเข้าใจถึงความสำคัญและเห็นถึงประโยชน์ที่แท้จริงของหลักธรรมคำสอนแห่งพระพุทธศาสนาว่าเมื่อได้นำมาปฏิบัติและประยุกต์ใช้กับเรื่องการใดไม่ว่าจะการเล็กหรือการใหญ่ ผลที่จะได้รับนั้นมีมากมายมหาศาล นอกจากนี้ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการปกครองที่จะดำรงคงอยู่ได้มิใช่เพียงแต่ใช้อำนาจที่มีอยู่ในมือผู้ครอบครองเท่านั้นแต่จำเป็นต้องมีธรรมะประกอบควบคู่ไปพร้อมกันด้วย (ออนไลน์, 2021)

พระพุทธศาสนา หรือศาสนาพุทธมีพระธรรมคำสั่งสอนที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง และตรัสสั่งสอนไว้เป็นหลักคำสอนที่สำคัญที่มีพระภิกษุสงฆ์ (ภิกษุ ภิกษุณี) มีผู้ที่ตัดสินใจออกบวชเพื่อศึกษาและปฏิบัติตนตามคำสั่งสอน คือ ธรรม-วินัย ของพระศาสดาและเป็นชุมชนเพื่อสืบทอดคำสอนของพระศาสดาเรียกว่าพระรัตนตรัย “ศาสนาพุทธเป็นศาสนาอเทวนิยม ปฏิเสธการมีอยู่ของพระเป็นเจ้าหรือพระผู้สร้าง และเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ว่าทุกคนสามารถพัฒนาจิตใจไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ด้วยความเพียรของตน กล่าวคือ ศาสนาพุทธสอนให้มนุษย์บันดาลชีวิตของตนเอง ด้วยผลแห่งการกระทำของตน ตามกฎแห่งกรรม มิได้มาจากการอ้อนวอนขอจากพระเป็นเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์นอกร่างกาย” จึงจะเหมาะสม พอดี และพองาม (tipitaka/pitaka, (ไทย) 692-720)

การบวช คือ การสละชีวิตแบบฆราวาสแล้วทุ่มเทให้กับการศึกษาและปฏิบัติธรรมเมื่อพระพุทธศาสนาแผ่กว้างไกลออกไปต่างถิ่นต่างวัฒนธรรมไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะแดนดินถิ่นชมพูทวีปเดิม โดยเฉพาะการแผ่ขยายและมีอิทธิพลมายังแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยปัจจุบันนี้ด้วย การบวชเป็นประเพณีและพิธีกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งมีบวชและลาสิกขาได้ตามจุดประสงค์หลากหลายของแต่ละสังคมหรือบุคคล เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการเมืองไทยที่เกิดขึ้นตลอดเวลาส่งผลกระทบต่อระบอบการเมืองการปกครองของประเทศไทย การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเช่นทุกวันนี้ ความเป็นประชาธิปไตยดูเหมือนว่าไม่มีที่ท่าว่าจะหยุดลงเหมือนอายุความในทางคดี เพราะหลักการนี้เป็นการสากลเป็นหลักการใหญ่โดยเฉพาะในทางการปกครองด้วยแล้ว ประชาธิปไตยตั้งอยู่ได้ด้วยการไม่เลือกชนชั้น ไม่เลือกเพศสภาพ ไม่เลือกเชื้อชาติ ไม่เลือกศาสนา ไม่เลือกประเทศ ไม่สุดโต่งไปทางด้านใดอย่างชัดเจน และจะยังคงต้องเคารพซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนทุกคนในประเทศ

การเมืองการปกครองตามแนวทางพระพุทธศาสนา สิ่งที่เราเรียกว่า การเมืองมีความหมายตามแนวทางของศาสนาว่า การเมือง คือการจัดอย่างถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติ เพื่อคนจำนวนมากจะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก สิ่งที่เราเรียกว่าการเมือง คือ ระบบศีลธรรมการดูอย่างนี้มีประโยชน์และเป็นสิ่งที่จำเป็น ในสถานการณ์ปัจจุบันการที่จะหาทางให้คนเรานับถือศาสนาหนึ่งศาสนาใดเป็นเรื่องที่ต้องใช้วิธีการเผยแผ่ชักจูงหรือมีผลประโยชน์ จึงจะมีคนนิยมหันมานับถือกันมาก แต่พระพุทธศาสนาก็ยังคงใช้วิธีการเผยแผ่ คือการประกาศแต่สิ่งที่ดีที่ชอบให้ทราบ โดยไม่คำนึงว่าจะมีใครหันมานับถือ ให้เป็นเรื่องเสรีภาพส่วนบุคคล พระพุทธศาสนายังคงรักษารูปแบบการประกาศหลักธรรมอัน เป็นสัจจะแห่งชีวิตให้ทราบ สุดแล้วแต่อุปนิสัยของแต่ละคนว่าจะรับนับถือทำตามหรือไม่ทำตาม เมื่อเราหันกลับไปมองสภาพความเป็นจริงของพระพุทธศาสนา

ในอดีตนั้นจะพบว่าชาวไทยนั้นเป็นผู้ที่นับถือพุทธศาสนาอย่างมั่นคง และรักษาพระพุทธศาสนาไว้เป็นมรดกให้แก่ลูกหลาน

การปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยจะเกิดขึ้นได้และมีพัฒนาการอย่างมีประสิทธิภาพหรืออาจจะล้มเหลวนั้นย่อมขึ้นอยู่กับค่านิยม ทศนคติ ความเชื่อต่าง ๆ ที่คนส่วนใหญ่ในสังคมทั้งที่เป็นชนชั้นปกครองหรือชนชั้นนำ และประชาชนทุกสาขาอาชีพ หรือได้รับการศึกษาอบรมกล่อมเกลากองการเมืองในแนวที่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สังคมกำลังยึดถืออยู่ ระบอบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้นั้น คนในชาติจะต้องมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นแบบประชาธิปไตยนั่นเอง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพยายามสร้างกระบวนการอบรมกล่อมเกลากองการเมือง (Political socialization) พระพุทธศาสนาจะพบแต่ข่าวที่เลวร้ายและตกอยู่ในฐานะจำเลยของสังคมมาตลอด แต่ก็ยังโชคดีที่ยังมีพระสงฆ์ดี ๆ อีกหลายรูปได้พยายามออกมาแสดงบทบาทเป็นศาสนทายาทที่แบกรับภาระและเป็นที่ยอมรับของสังคมจึงเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนายังถูกมองว่ามีส่วนดีและเป็นที่ยอมรับนับถือของพุทธศาสนิกชนกันอยู่คู่สังคมไทย

หลังจากเกิดการรัฐประหารเมื่อ พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา เรื่องพระสงฆ์กับการเมืองไทยจะเป็นประเด็นที่สังคมให้ความสนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อพระสงฆ์ออกมาเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างเด่นชัดเจนในหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง การเข้าร่วมปราศรัยทางการเมือง จนกระทั่งเป็นแกนนำมีอบชมนุมประท้วง ขับไล่รัฐบาลดังที่เห็นในภาพข่าวประจำวัน พระสงฆ์ควรจะมาเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือไม่ แต่ก็ยังไม่เป็นข้อยุติ เนื่องจากพระสงฆ์เองมีทั้งกลุ่มที่สนับสนุนกลุ่มที่ตนเลือก และที่ไม่สนับสนุน ทำให้พระสงฆ์ทั้งสองฝ่ายต่างก็ทำให้เกิดผลสนับสนุน ความถูกต้องชอบธรรมของฝ่ายตนเอง

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเข้าถึงพระพุทธศาสนาซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเมือง ในบทความวิชาการนี้ จึงกล่าวถึงหลักปฏิบัติตนของพระสงฆ์ที่อยู่ในพระพุทธศาสนา เสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาในความเป็นจริงพระพุทธศาสนามีหลักการปฏิบัติต่อการแสดงความคิดเห็นหรือแนวคิดของนักวิชาการต่อการเมืองเป็นอย่างไร โดยการนำเสนอดังกล่าวนี้จะนำเสนอผ่านเป็นเหตุการณ์การเมืองในอดีตและปัจจุบัน อีกทั้งจะได้กล่าวสรุปถึง คำสั่งมหาเถรสมาคม “เรื่องห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ. 2538” ที่อาจจะถูกทำให้เป็นเครื่องมือของรัฐ หรือกลไกทางการเมืองดังต่อไปนี้

เสรีภาพทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาได้ให้เสรีภาพแก่มวลมนุษย์ทั้งหลายไม่ให้มีการแบ่งชั้นวรรณะ เช่น ในกัณณกถลสูตร พระพุทธเจ้าได้แสดงว่า “วรรณะทั้ง 4 คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร ถ้ามีคุณธรรมแล้วชื่อว่าเสมอกัน โดยพระพุทธเจ้าทรงเปรียบว่าถ้าจะนำไม้สาละ ไม้มะม่วง ไม้มะเดื่อที่แห้งมาเผาไฟ ผลคือเปลวไฟ สีของไฟและแสงของไฟที่เกิดขึ้น ก็จะไม่ต่างอะไรกันพระสงฆ์ไทย (ม.ม. (ไทย) 13/380/465.) ส่วนในข้อพระวินัยปิฎกได้มีบทบัญญัติที่ห้ามไม่ให้มีการซื้อขายทาส เช่น ห้ามไม่ให้ภิกษุมียาทาสหญิงชายรับใช้ ภิกษุใดฝ่าฝืนต้องอาบัติทุกกฏ (วิ.มหา. (ไทย) 4/97/151.) หลักพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นหลักการใหญ่เป็นแม่แบบที่พระสงฆ์จะพึงปฏิบัติทั้งในส่วนการศึกษาธรรม การปฏิบัติธรรม การเผยแผ่ธรรม และการรักษาธรรม พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงทาสที่มาบวชแล้วได้รับสิทธิที่พึงพอใจเท่ากับภิกษุอื่น และพระเจ้าแผ่นดินในครั้งนั้นถือว่าทาสที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้วให้ถือว่าเจ้าของไม่มีสิทธิ์ที่จะจับกุมหรือเรียกตัวคืน แต่เพื่อตัดปัญหายุ่งยากพระบรมศาสดาจึงทรงบัญญัติสิกขาบทให้ผู้ที่จะเข้ามาบวชไม่ให้หนีเข้ามา ต้องได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองก่อนที่ก่อนจะบวช (วิ.มหา. (ไทย) 4/97/151.)

เสรีภาพของมนุษย์ที่พระพุทธเจ้าให้เว้นจากการซื้อขายมนุษย์เพื่อทำการค้า เพราะหลักพระพุทธศาสนากำหนดว่าการซื้อขายมนุษย์ถือว่าเป็นอาชืพที่ทุจริต อีกทั้งพระพุทธศาสนาเน้นให้มีความเมตตาต่อสัตว์ทั้งหลายไม่ให้มีการบูชายัญด้วยการฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ เช่น ในกรณีเรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงรับสั่งให้เตรียมการบูชายัญ โดยใช้โค ลูกโคตัวผู้ ลูกโคตัวเมีย แพะ และแกะ อย่างละ 500 ตัว ผูกไว้ที่เสาเพื่อฆ่าสังเวทยเทพเจ้า เมื่อได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า ก็ทรงเลิกการบูชายัญ หันมาทรงทำความดีแทน (สัง.ส. (ไทย) 15/120/138.)

สรุปได้ว่า เสรีภาพนี้ เรื่องเสรีภาพทางพระพุทธศาสนาที่สังคมโลกยอมรับถึงความใจกว้างของพระพุทธศาสนาที่ให้เสรีภาพไม่บังคับให้เชื่อหรือไม่เชื่อ เป็นต้น

พระสงฆ์ไทย

จากปัญหาการเคลื่อนไหวของพระสงฆ์เพื่อออกมาเรียกร้องทางการเมือง ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2545 เป็นต้นมานั้น ได้มีการเรียกร้องให้มีกระทรวงพระพุทธศาสนาขึ้น และในที่สุดก็ได้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จากนั้นเป็นต้นมาขบวนการเรียกร้องของพระสงฆ์ก็มีให้เห็นมากขึ้นตามลำดับมา การเคลื่อนไหวทางการเมืองของพระสงฆ์เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ถึงความเหมาะสม และบทบาทของพระสงฆ์ว่าควรเป็นอย่างไรต่อไปนี้ คณะกรรมการมหาเถรสมาคมได้ออกระเบียบห้ามไว้อย่างชัดเจนว่า ไม่ให้ภิกษุสามเณรในคณะสงฆ์ไทยออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติแล้วก็ปรากฏว่า เมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองขึ้นนั้นก็มักจะมีการนำเอาคณะสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ หรือด้วยเหตุผลเฉพาะตนที่แตกต่างกันไปที่ผ่านมานั้นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบของพระสงฆ์กับการเมืองของไทยนั้น ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 ได้มีหลายเหตุการณ์ที่พระสงฆ์นั้นออกมาเคลื่อนไหว ประวัติศาสตร์ทางการเมืองในอดีต ได้แก่ เช่น การเคลื่อนไหวเรียกร้องความชอบธรรมให้แก่ พระพิมลธรรม (อาจ อาสภมมหาเถระ) การเคลื่อนไหวของกลุ่มพระสงฆ์และการเข้าร่วมในเวทีกลุ่มเสื้อเหลือง เสื้อแดง กปปส. และเหตุความรุนแรงในเหตุการณ์การเคลื่อนไหวผลักดันให้บรรจุพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ มหาตมสเด็จพระพนรัตน์ ครูบาศรีวิชัย สันตือโศก พุทธทาสภิกขุ กิตติวุฒโฒภิกขุ พระมหาอภิชาติ ปณณจนโท พระพุทธอิสระ ล้วนมีแนวคิดและพฤติกรรมที่เนื่องด้วยการเมืองทั้งสิ้น เป็นต้น

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2557) ได้กล่าวไว้ว่า ในต่างประเทศพระสงฆ์มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่น่าสนใจ เช่น ประเทศศรีลังกาที่พระสงฆ์สามารถเข้าไปเลือกตั้ง และสามารถลงสมัครเป็นนักการเมืองได้ การลุกฮือเดินขบวนต่อต้านและคว่ำบาตรรัฐบาลทหารพม่าและสนับสนุนกลุ่มนักการเมืองที่เหล่าพระสงฆ์หวังจะเห็นความเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่มีผลต่อสงฆ์ เป็นต้น บทบาทของพระสงฆ์ในหลายเหตุการณ์ถูกสังคมตั้งคำถามถึงความเหมาะสม เนื่องจากในประเทศไทยห้ามใช้สิทธิทางการเมืองไว้ เช่น การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น ทั้งนี้ การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ร่วมเดินขบวน หรือจัดการชุมนุมโดยพระสงฆ์เองสามารถพึงกระทำได้ เนื่องจากไม่ผิดบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่อย่างไรก็เป็นคนละประเด็นกับหลักพระธรรมวินัย

พระสงฆ์ คือ หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในทางรัฐศาสตร์พระสงฆ์หรือองค์การทางศาสนาเป็นกลุ่มทางสังคม ที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องที่ทุกคนควรเข้าไปเกี่ยวข้อง บางคนมีความคิดมองว่า พระสงฆ์ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และการเรียกร้องสิทธิของคณะบุคคลเท่าที่ควรจะเป็น โดยเหตุนี้พระสงฆ์จึงคงเหลือบทบาทหรือพันธกิจอยู่เพียง 2 อย่าง คือ บิณฑบาตเลี้ยงชีพ บังสูกุล สังฆทาน และการสวดมนต์ ซึ่งเป็นเรื่องกิจวัตรและกิจกรรมพิธีกรรมทางศาสนา หน้าที่ของพระสงฆ์ มีทั้งหน้าที่หลักและหน้าที่รองล้วนแต่เป็นกิจที่พระสงฆ์ไม่

อาจเสี่ยงได้ การจะปฏิบัติกิจใด ๆ ก็ตามต้องไม่ละเลยการประพฤติในส่วนที่เรียกว่า “พรหมจรรย์” ซึ่งเป็นความประพฤติเพื่อความประเสริฐความสิ้นกิเลส โดยประพฤติให้เป็นไปตามพุทธบัญญัติไม่ละเมิดข้อห้ามมิให้ประพฤติเรียกว่าประพฤติให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ซึ่งถือว่าหน้าที่นั้นเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ พระธรรมวินัยเป็นหน้าที่หลักการของพระพุทธศาสนา การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นหน้าที่แรกของสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเป็นหลักกำกับควบคุมการกระทำหน้าที่อื่น ๆ มีหน้าที่ที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1. หน้าที่ในการศึกษาธรรม 2. หน้าที่ในการปฏิบัติธรรม 3. หน้าที่ในการเผยแผ่ธรรม 4. หน้าที่ในการรักษารธรรม

หน้าที่ของพระสงฆ์โดยพระธรรมวินัย หน้าที่โดยพระธรรมวินัยโดยสรุปไว้มีดังต่อไปนี้

1. รักษาศีลให้บริสุทธิ์ ให้มีความบริสุทธิ์ในศีลในการดำเนินชีวิต
2. ทำกิจวัตรต่าง ๆ ให้ครบถ้วน เช่นทำข้อปฏิบัติที่ต้องทำเป็นประจำทุกวัน
3. ศึกษาไตรสิกขา คือ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย การทำจิตให้สงบ และการใช้ปัญญา

ในการแก้ไขปัญหา

4. บริหารคณะสงฆ์ตามตำแหน่งหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน
5. เผยแผ่พระพุทธศาสนา การเดินทางไปด้วยอาการสำรวมก็ถือว่าเป็นการเผยแผ่ไปด้วย
6. ปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และปูชนียสถานในวัด
7. สืบต่อพระพุทธศาสนา เป็นหน้าที่ที่ติดไปตลอดการครองสมณเพศตลอดชีวิต

หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนามีหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติธรรม เผยแผ่คำสอน ต่อคฤหัสถ์ ปกป้อง และสืบต่อพระพุทธศาสนา มีหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติ หน้าที่ทางศาสนา มี 6 อย่าง ได้แก่

1. ห้ามปราม สอนให้ละเว้นจากความชั่ว
2. แนะนำสั่งสอนให้ประพฤติตนตั้งอยู่ในความดี
3. อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี
4. ได้ฟัง ได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ ไม่เคยฟัง
5. ชี้แจงอธิบาย ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
6. บอกทางสวรรค์ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสุข ความเจริญในชีวิต เป็นต้น

พระพุทธศาสนากับการเมืองไม่ปรากฏข้อห้าม หรือหลักการโดยตรง แต่พบข้อห้ามในวินัยบัญญัติ ห้ามพระไปดุกองทัพ ดังปรากฏหลักฐานว่า “ภิกษุใดไปดุกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้” (วิ.มหา. (ไทย) 2/312/452.) แต่ก็ไม่ได้แปลว่าห้ามพระสงฆ์ยุ่งเกี่ยวทางการเมือง ในแบบบริบทปัจจุบัน ดังมีข้อความว่า พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงยกกองทัพออกรบ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ก็ออกไปเพื่อชมกองทัพที่กำลังเคลื่อนขบวนออกรบ พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทอดพระเนตรเห็นพวกภิกษุฉัพพัคคีย์กำลังเดินมาแต่ไกล ครั้นทอดพระเนตรเห็นแล้วจึงรับสั่งให้นมิตมาแล้วตรัสถามตั้งนืว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลายพวกท่านมาทำไมกัน” พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ถวายพระพรว่า “พวกอาตมาต้องการจะมาเยี่ยมมหาบพิตร” พระเจ้าปเสนทิโกศลรับสั่งว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลายไม่มีประโยชน์ใดเลยที่ท่านมาเยี่ยมโยมผู้เฒ่าในการรบ พวกท่านควรไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคมิใช่หรือ” พวกพลรบดำนิยประณามโพชนพาวว่า “ไฉนพวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรจึงมาดุกองทัพที่เคลื่อนขบวนออกรบเล่า ไม่ใช่เป็นลาภของพวกเรา พวกเราไม่ได้ดีที่พวกเรามาอยู่ในกองทัพก็เพราะการครองชีพ เพราะต้องเลี้ยงดูบุตรภรรยา” (วิ.มหา. (ไทย) 2/311/452) พอมีหลักการที่พอสืบค้นได้ปรากฏประมาณนี้ในปฏิบัติที่เกิดขึ้นในครั้งพุทธกาล

ฉะนั้นเมื่อได้ศึกษาพิจารณาถึงหลักพระธรรมวินัยแล้วก็ได้มีข้อระบุไว้ว่าห้ามพระสงฆ์ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แม้ว่าจะมีคำสั่งของ มหาเถรสมาคมที่ออกคำสั่งมาก็ตาม แต่เรื่องห้ามพระภิกษุสามเณรยุ่งเกี่ยวกับการเมืองก็ตามแต่ไม่ สามารถที่จะหยุดยั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ได้ มิติการเคลื่อนไหวทางสังคมของพระสงฆ์ที่ออกมารวมตัวประท้วง องค์กรสงฆ์ใช้รูปแบบการห้ามการเคลื่อนไหวแบบใด จึงเป็นเหตุไม่สามารถนำไปสู่รูปธรรมที่ชัดเจน และการเคลื่อนไหวดังกล่าวส่งผลอย่างไรต่อท่าทีของผู้มีอำนาจอย่างไร จึงเป็นที่น่าคิดว่า ศาสนาและผู้รับใช้ศาสนาควรมีบทบาทหน้าที่อย่างไร การเมืองเป็นกิจของสงฆ์หรือไม่ ก็ยังมีคำตอบไม่เป็นที่ยุติ เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีเหตุผลสนับสนุนและฟังดูมีเหตุผลทั้งสองฝ่าย

พระสงฆ์สามเณรที่ออกมาร่วมชุมนุมทางการเมือง มักถูกวิพากษ์วิจารณ์ค่อนข้างหนักหน่วง ทั้งจากพระสงฆ์ด้วยกัน ญาติโยมและองค์กรชาวพุทธ ดังนั้นผู้เขียนขอสรุปไว้เป็น 2 ข้อดังนี้

ด้านกลุ่มแรก ได้กล่าวไว้ว่า และได้ให้เหตุผลว่า พระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้ชื่อว่า “สมณะ” คือ ผู้สงบ หรือ “บรรพชิต” คือ ผู้เว้นกิจกรรมอันเศร้าหมองมีโทษ พระสงฆ์ไม่ควรจะมายุ่งเกี่ยวกับการเมือง เพราะผิดสมณวิสัย ซึ่งจะนำความเสื่อมเสียมาสู่ตนและพระพุทธศาสนา

ด้านกลุ่มที่สอง ได้กล่าวและให้เหตุผลว่า ธรรมะกับเรื่องการเมืองเป็นเรื่องเดียวกัน พระสงฆ์สามารถยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมืองได้ การแสดงออกเหล่านี้ก็ยิ่งถูกจัดว่าเป็นพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมรูปแบบหนึ่ง ความแตกต่างกันของเหตุผลดังกล่าวจึงสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาให้ถ่องแท้เพื่อทำความเข้าใจให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบันในทางปฏิบัติวัฒนธรรมทางการเมืองทั้งสองกลับมีลักษณะขัดแย้งกัน คนไทยจะมีระดับของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมสูงกว่าประชาธิปไตย ประกอบกับการเมืองหลังการเปลี่ยนแปลงการ พ.ศ. 2475 อำนาจการปกครองมักตกอยู่ในอำนาจของทหาร จึงทำให้คนไทยไม่สนใจเรื่องการเมือง ซึ่งเห็นได้จากการใช้สิทธิเลือกตั้ง ทั้งนี้เนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอดีตรัฐเข้าไปจัดการปัญหาของคณะสงฆ์ เช่น รัฐเป็นผู้แต่งตั้งผู้นำคณะสงฆ์ ตรวจสอบพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ และจับผู้ปลอมมาบวชให้สึกออกไป เป็นต้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นปัจจุบันการเมืองเป็นฝ่ายเข้าไปควบคุมบริหารกิจการของคณะสงฆ์ เช่น นายกรัฐมนตรีและรองนายกรัฐมนตรี เป็นผู้ดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยตรง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมเป็นผู้ดูแลกรมการศาสนา เมื่อการเมืองเป็นผู้ควบคุมดูแลกิจการของคณะสงฆ์แล้ว คณะสงฆ์ก็ควรจะมีสิทธิเลือกนักการเมืองเหล่านั้นด้วยโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง เป็นต้น

สรุปได้ว่า หน้าที่ของพระสงฆ์นั้นเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา ในยุคใดพระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ที่คลาดเคลื่อน ในยุคนั้นประชาชนก็จะขาดความนับถือ สังคมไม่เห็นคุณค่าทางพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาก็จะเสื่อมลง แต่ถ้าในยุคใดที่พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วน ในยุคนั้นพระสงฆ์ก็จะมีประชาชนนับถือกราบไหว้มาก และพระพุทธศาสนาก็จะรุ่งเรือง ซึ่งทำให้เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ ดังนั้นพระสงฆ์จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนาที่สืบต่อพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง จึงถือได้ว่าการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นหน้าที่แรกของสงฆ์ในทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

แนวคิดพระสงฆ์กับการเมือง

พระสงฆ์มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์และบริบทของสังคมไทย ที่เป็นทั้งผู้นำชุมชนและเป็นผู้ที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนหลักธรรมในการดำเนินชีวิตแก่ชาวบ้านในชุมชนหากย้อนมองอดีต จะพบว่า การเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระสงฆ์ ได้เริ่มขึ้นมานานแล้ว พระสงฆ์สามเณรที่ออกมาร่วมนชุมนุมทางการเมือง มักถูกวิพากษ์วิจารณ์จากฝ่ายจารีตอนุรักษนิยมค่อนข้างที่หนักหน่วง ทั้งจากพระสงฆ์ด้วยกัน ญาติโยมและองค์กรชาวพุทธที่นำโดยสำนักพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อจัดการกับพระสงฆ์สามเณรเหล่านี้ที่ทำตัวไม่สมกับเป็น

พระสงฆ์สามเณร โดยให้เหตุผลว่าพระสงฆ์สามเณรไม่ควรมายุ่งเกี่ยวกับการเมือง การเมืองไม่ใช่กิจของสงฆ์ เป็นต้น

สมภาร พรหมทา (2552) ได้กล่าวไว้ว่า “พระสงฆ์ได้นำตนเข้าไปเกี่ยวข้องกับสังคมมากขึ้นตามลำดับ คุณแล้วแทบจะไม่มีพระสงฆ์ในประเทศใดในโลกที่ตัดขาดตนเองจากสังคม พระทิเบต พระพม่า พระเขมร พระลาว พระไทย พระศรีลังกา ล้วนมีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับสังคมทั้งสิ้น และบางครั้งในการเกี่ยวข้องนั้น พระก็ต้องเลือกข้างและทำสิ่งที่ขัดกับอุดมคติแรกเริ่มของความเป็นสมณะในสมัยพุทธกาล” คำถามคือพระสงฆ์ปลอดพ้นจากการเมืองจริง ๆ หรือ เพราะถ้าดูจากเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองไทยที่ผ่านมา เราก็จะเห็นว่าพระสงฆ์ออกมาร่วมเคลื่อนไหวอยู่ด้วยตลอด

ความเข้าใจในทุกวันนี้ที่ว่า พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาคือผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยทางพระพุทธศาสนา บำเพ็ญพรตภาวนาอยู่แต่ในอารามนั้น ๆ แต่ในความเป็นจริงแล้ว พระสงฆ์มีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับทางโลกคฤหัสถ์อยู่เสมอ เพราะเหตุปัจจัยการดำรงชีพของพระนั้นขึ้นอยู่กับชาวบ้านหรือคฤหัสถ์นั่นเอง จึงเป็นความจริงที่ต้องยอมรับว่า พระสงฆ์ไม่ได้หนีไปจากสังคมแต่ประการใดเลย ในปัจจุบันความหมายของคำว่า “การเมือง” ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก คือเป็นความหมายในแง่ลบ ซึ่งเป็นเรื่องของอำนาจ กิเลส การแย่งชิง มีเรื่องการแบ่งเป็นฝักฝ่าย และเป็นเรื่องของผลประโยชน์มากขึ้น จึงทำให้คฤหัสถ์มองภาพพระสงฆ์ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองดังกล่าว ได้รับการมองไปในทางลบแล้วนั้น หรือการเข้าไปยุ่งเกี่ยวในแง่กิจกรรมทางบ้านเมือง เป็นต้น

ข้อที่น่าศึกษาคือว่าวาทกรรมที่ว่า พระสงฆ์สามเณรไม่ควรมายุ่งเกี่ยวกับการเมือง การเมืองไม่ใช่กิจของสงฆ์ มีข้อเท็จจริงรองรับแค่ไหน หรือมันอาจเป็นแค่วาทกรรมที่ให้ร้ายคนอื่นฝ่ายอื่นและเพื่อปกป้องตัวเอง อย่างไรก็ตาม ก็มีตัวอย่างมากมายเช่นกันที่แสดงให้เห็นว่า แม้พระสงฆ์จะเกี่ยวข้องกับการเมือง ก็เกี่ยวข้องอย่างน่าชมเชย

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2562) ที่ได้นำเสนอไว้ว่า “ปัจจุบันเราได้เห็นพระภิกษุไทยมีบทบาททางการเมืองอย่างชัดเจนตลอดมา ทั้งการกระทำและไม่กระทำ ตั้งข้อสังเกตว่าพระชั้นผู้ใหญ่จะอยู่ฝ่ายบ้านเมืองเสมอ เช่น ก่อนจะมีการสลายการชุมนุมของคนเสื้อแดงใน พ.ศ. 2553 องค์การคณะสงฆ์พระชั้นผู้ใหญ่ ไม่ได้ออกมาบิณฑบาตขอชีวิตและความปลอดภัยให้แก่ผู้ชุมนุมประท้วงรัฐบาลเลย การไม่กระทำก็เป็น “การเมือง” อย่างหนึ่ง”

กล่าวได้ว่า หน้าที่ทางการเมืองของพระสงฆ์ที่สำคัญ คือ การแนะนำสั่งสอนธรรมเกี่ยวกับการเมือง โดยเฉพาะการแสดงหลักการปกครองที่อิงตามชอบธรรมและเป็นธรรมสอนให้นักการเมืองหรือผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรม ดำเนินกิจการการเมืองและปกครองโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขของผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง กล่าวคือ มีความเป็นกลางที่จะแสดงธรรมเพื่อมุ่งประโยชน์สุขของประชาชน มิใช่เพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ส่วนตัว แก่บุคคลกลุ่มคน หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ข้อมูลเหล่านี้นักวิชาการด้านการเมือง นักประวัติศาสตร์ศาสนา ล้วนสะท้อนคิดออกมาเป็นเสียงเดียวกันว่าพระสงฆ์กับการเมืองเป็นเรื่องที่เนื่องและต้องอิงอาศัยกันดังที่

ปรีชา ช่างขวัญยืน (2550) ได้กล่าวไว้ว่า พระสงฆ์กับการเมืองแยกออกจากกันไม่ได้ แต่ควรจะทำอย่างไรให้พระสงฆ์ได้แสดงบทบาททางการเมืองที่เหมาะสม ประชาชนไม่เอือมระอา ไม่เบื่อหน่ายในการแสดงบทบาทของพระบางรูป พระสงฆ์ควรเป็นที่พึ่งทางจิตวิญญาณ ให้คำแนะนำและเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาเมื่อบ้านเมืองมีปัญหา มากกว่า ไม่ควรลงไปดำเนินการเอง เมื่อพิจารณาตามข้อเท็จจริง “พระสงฆ์มักเป็นที่พึ่งที่อาศัยของนักการเมืองในการหาเสียง บางครั้งอาจพูดสนับสนุนนักการเมืองโดยเจตนาบ้างไม่เจตนาบ้าง บางกรณีอาจไม่ใช้การสนับสนุนนักการเมืองแต่เป็นการมุ่งแก้ปัญหาของประเทศเช่นกรณีหลวงตามหาบัวเทศน์หาทุนสำรองให้แก่ประเทศเมื่อเศรษฐกิจตกต่ำ”

จากข้อเท็จจริงที่ผ่านมาในอดีตว่า พระสงฆ์ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองมาโดยตลอด ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันด้วยเหตุผลต่าง ๆ กันไปแต่ในขณะเดียวกันกับเหตุการณ์ที่พระสงฆ์ออกมาแสดงความคิดเห็นทางการเมืองนั้น มหาเถรสมาคมก็ได้ออกคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ห้ามภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ. 2538 มหาเถรสมาคมจึงออกคำสั่งไว้ดังต่อไปนี้ มีรายละเอียดที่สามารถสรุปได้ดังนี้

มหาเถรสมาคมได้ออกคำสั่ง เรื่อง ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ. 2538

ไว้ในหนังสือแถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 83 ตอนที่ 1 วันที่ 25 มกราคม 2538 ว่า

ข้อ 4 ห้ามพระภิกษุสามเณรเข้าไปในที่ชุมนุม หรือในบริเวณสภาเทศบาล หรือสภาการเมืองอื่นใด หรือในที่ชุมนุมทางการเมือง ไม่ว่ากรณีใด ๆ

ข้อ 5 ห้ามพระภิกษุสามเณรทำการใด ๆ อันเป็นการสนับสนุนช่วยเหลือโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่การหาเสียง เพื่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสภาเทศบาลหรือสภาการเมืองอื่นใดแก่บุคคลหรือคณะบุคคลใด ๆ

ข้อ 6 ห้ามพระภิกษุสามเณรร่วมชุมนุมในการเรียกร้องสิทธิของบุคคลหรือคณะบุคคลใด ๆ

ข้อ 7 ห้ามพระภิกษุสามเณรร่วมอภิปรายหรือบรรยายเรื่องเกี่ยวกับการเมืองซึ่งจัดตั้งขึ้นทั้งในวัดและนอกวัด

ข้อ 8 ให้พระสังฆาธิการตั้งแต่ชั้นเจ้าอาวาสขึ้นไป ผู้มีอำนาจหน้าที่ในทางปกครองชี้แจงแนะนำผู้อยู่ในปกครองของตนให้ทราบคำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ และกวดขันอย่าให้มีการฝ่าฝืนละเมิด

ข้อ 9 พระภิกษุสามเณรรูปใดฝ่าฝืนละเมิดคำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ ให้พระสังฆาธิการผู้ปกครองใกล้ชิดดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของตน

ถ้าความผิดเกิดขึ้นนอกเขตสังกัด ให้เจ้าคณะเจ้าของเขตที่ความผิดเกิดขึ้นว่ากล่าวตักเตือนแล้วแจ้งให้พระสังฆาธิการผู้ปกครองใกล้ชิดดำเนินการ”

มหาเถรสมาคมได้แสดงเหตุผลของการห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง ขอสรุปไว้ดังต่อไปนี้

1. การเมืองเป็นหน้าที่ของฆราวาสผู้มีสิทธิตามกฎหมายโดยเฉพาะ ไม่ใช่หน้าที่ของพระภิกษุสามเณรผู้อยู่นอกเหนือการเมือง จึงไม่มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง แม้ผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้วหากบวชเป็นพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาก็ขาดจากสมาชิกภาพแห่งสภาผู้แทนราษฎรทันที

2. การที่พระภิกษุสามเณรเข้าไปเกี่ยวข้องช่วยสนับสนุนการเลือกตั้งบุคคลใด ๆ เพื่อเป็นสมาชิกแห่งสภาผู้แทนราษฎรหรือสภาเทศบาลเป็นต้น ย่อมเป็นการประพฤติดิวิสัยของสมณะ (ผู้สงบ) บรรพชิต (ผู้เว้นกิจกรรมอันเศร้าหมอง) นำความเสื่อมเสียมาสู่ตนเองและหมู่คณะตลอดถึงพระศาสนา เป็นที่ติเตียนของสาธุชนทั้งในและนอกพระศาสนา เพราะสมณะและบรรพชิตสมควรวางตนเป็นกลาง ทำจิตให้กว้างขวาง ด้วยเมตตาทั่วไปแก่ชนทั้งปวงผู้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยไม่เลือกหน้า

3. ในตำแหน่งที่มีผู้แข่งขันชิงกันมากคน พระภิกษุสามเณรเข้าช่วยให้ผู้ใดได้ ย่อมเป็นที่พอใจของผู้นั้น แต่ผู้ที่ไม่ได้อีกเป็นจำนวนมากกับพวกพ้องย่อมไม่พอใจ เสื่อมคลายความเคารพนับถือ

4. ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์และความดำรงอยู่ของพระศาสนาขึ้นอยู่กับความเคารพนับถือของประชาชน พระภิกษุสามเณรจึงควรทำตนให้เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนทั่วไป ไม่ควรทำตนให้เป็นพวกเป็นฝ่ายของผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งจะนำไปซึ่งชนทั้งหลายเห็นว่าไม่ตั้งอยู่ในธรรม เกิดความเบื่อหน่ายคลายความนับถือและติเตียนต่าง ๆ แต่หากพระสงฆ์ท่านไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองแล้ว ความมัวหมองของศีลของข้อวัตรปฏิบัติของ

ท่านก็มักตามมาทันที จะเกิดการแบ่งกลุ่มของประชาชนจะเกิดการชิงดีชิงเด่น แย่งแย่งซึ่งกันและกัน ในที่สุดอาจนำมาซึ่งการทำลายล้างผลาญกันก็อาจเป็นไปได้

ดังนั้น พระสงฆ์เป็นผู้บริสุทธิ์ปราศจากความขัดแย้ง หรือการชิงดีชิงเด่นเหล่านี้ ท่านจึงต้องอยู่เหนือการเมือง ไม่ให้ท่านมายุ่งเกี่ยวการเมือง

การแสดงออกความคิดเห็นทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยปัจจุบัน

เมื่อรัฐตามระบอบประชาธิปไตยไม่ได้เปิดพื้นที่ให้พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่นำเสนอหลักการบริหารการปกครองแก่ชนชั้นการปกครองอย่างทางการ พระสงฆ์ชั้นปัญญาชนจะมีรูปแบบการนำเสนออย่างไร พระสงฆ์จึงนำเสนอ หลักการนี้ผ่านสื่อ เวทีต่าง ๆ เช่น การให้สัมภาษณ์วิทยุ โทรทัศน์ การเขียนบทความทางวิชาการ การเขียนหนังสือ หรือหนังสือพิมพ์ แนวทางเหล่านี้ ถือว่าเป็นการสื่อธรรมะถึงนักการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ และในหลายสถานการณ์การนำเสนอธรรมะ หรือการชี้แนะแบบไม่เป็นทางการทำให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างพระสงฆ์กับนักการเมือง หรือชนชั้นปกครอง จนทำให้นักการเมืองบางท่านตั้งข้อสังเกตค่อนข้างจะรุนแรงว่า “ถ้าอยากจะเป็นจะเป็นนักการเมืองให้ลงจากธรรมาสน์มาลงสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญจร), 2562)

เมื่อพระสงฆ์ออกมาเข้าร่วมชุมนุมหรือแสดงออกทางการเมือง มักถูกตำหนิว่าพระไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ขณะเดียวกัน คณะสงฆ์ไทยกลับเป็นเครื่องมือรับใช้อุดมการณ์รัฐและยุ่งเกี่ยวกับการเมืองมาโดยตลอด การชุมนุมของกลุ่มเยาวชนปลดแอกที่พัฒนาก่อตัวขึ้นเป็น “ราษฎร” ที่รวมเป็นกลุ่มต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกันอย่างหลากหลายความหลากหลายที่มีพระสงฆ์จำนวนหนึ่งออกมาเข้าร่วมชุมนุมกับราษฎรพร้อมกับข้อเรียกร้อง เช่น การแยกรัฐออกจากศาสนา การหยุดใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือ การแก้ไข พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นต้น

กล่าวถึงพระสงฆ์เหตุที่ออกไปร่วมชุมนุมว่า เป็นเพราะเห็นรัฐใช้ความรุนแรงกับผู้ชุมนุมและไม่เห็นด้วยกับวิธีข้างต้น ในสังคมของพระ การเมืองในแวดวงของพระ มีความไม่เป็นธรรมอันเกิดจาก พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ที่มีการแก้ไขในปี 2560 และ 2561 ซึ่งมอบอำนาจให้กับกษัตริย์เป็นผู้แต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชและพระจำนวนหนึ่งขึ้นมา มีสิทธิปกครองสงฆ์ทั่วประเทศ “มหาเถรทำตามผังรัฐอย่างเดียว ซึ่งไม่โดนอะไรเลย แต่อีกด้านหนึ่ง พระที่ออกมาชี้ให้เห็นความไม่เป็นธรรม สันคลอนอำนาจรัฐ จะถูกกำจัด พระเป็นเครื่องมือของรัฐเพื่อเพิ่มความชอบธรรมให้กับรัฐ แทนที่พระจะยึดโยงกับประชาชน” ระบบมหาเถรสมาคมและ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ต้องถูกยกเลิก และใช้ระบบสังฆสภาให้คณะสงฆ์ปกครองกันเอง โดยมีคณะวินัยธร สังฆสภา และสังฆนายก ล้อไปกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รวมถึงการแยกรัฐออกจากศาสนาด้วย

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) (2536) กล่าวว่า การแสดงท่าทีสนับสนุนเพื่อเปิดพื้นที่ให้พระเข้ามาสัมพันธ์กับการเมืองเพื่อนำเสนอหลักการบริหารแก่นักการเมืองว่า “คนที่พูดว่า พระอย่ามายุ่งกับการเมือง แสดงว่ายังไม่เข้าใจการเมืองอย่างถูกต้อง การเมืองเป็นเรื่องของส่วนรวม ทุกคนต้องสนใจและร่วมกันทำพระไม่ลงไปสมัครเป็นผู้แทนหรือแต่พระจะต้องทำหน้าที่ผู้พิทักษ์ธรรม นำศาสนาไปใส่ไว้ในการเมือง เพื่อให้การเมืองเป็นเรื่องของความบริสุทธิ์ยุติธรรมถ้าการเมืองขาดหลักทางศาสนาแล้ว การเมืองจะเป็นเรื่องของความเลวร้ายอย่างที่สุด”

พระมหาไพโรวัลย์ วรวัฒน (2563) ได้กล่าวไว้ว่า ประเด็นการแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์และมติของมหาเถรสมาคม ห้ามพระสงฆ์ และเณร ยุ่งกิจกรรมการเมือง พระมหาไพโรวัลย์ มองว่าไม่เป็นธรรม สังคมไทยเน้นการใช้อำนาจมากกว่าการใช้ความเป็นธรรม คือ พอมีปัญหาที่คิดแต่วิธีการจะใช้อำนาจ ทั้งคำสั่ง

กฎ ไปกตทับคนกลุ่มหนึ่งที่พยายามจะออกมาพูดถึงประเด็นที่เป็นปัญหา ทำให้คนที่ออกมาเรียกร้องไม่สามารถจะใช้สิทธิโดยชอบธรรมของตนเองได้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ไม่ชอบธรรม ไม่เคยถามความรู้สึกนึกคิดพระที่มีต่อพระราชบัญญัติตัวนี้ ทำให้เห็นกรณีพระโดนจับสึกโดยไม่ได้รับความเป็นธรรม ทำให้เห็นว่ากฎบางข้อมันละเมิดสิทธิของพระ-เณร การที่พระออกมาพื้นที่ชุมนุม ไม่ได้หมายความว่าทำอะไรตามอำเภอใจ ถ้าพระสงฆ์ละเมิดธรรมวินัยข้อไหนก็ดำเนินการไป การที่บอกว่าทำผิดควรต้องบอกให้ชัดว่าทำผิดข้อไหนอย่างไร และอย่าพยายามบอกว่าการออกมาประท้วงเป็นเรื่องสกปรก ไม่อยากให้มองอย่างนั้นควรให้พระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่มองเห็นความไม่เป็นธรรมของบ้านเมือง ออกมาพูดบ้าง เพราะสังคมกับการเมืองมันไปด้วยกัน แล้วทำไมพระสงฆ์ถึงออกมาไม่บทบาทไม่ได้ การออกมาด้วยท่าทีอย่างไรต่างหากที่ต้องดูจุดนี้ และอยากให้ดูเป็นข้อๆ ไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า พระสงฆ์นั้นต้องเข้าเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ของความขัดแย้งและความรุนแรงเพิ่มมากยิ่งขึ้นทุกวันในฐานะที่โลกและสังคมไทยเป็นหนึ่งเดียวกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ พระสงฆ์จำเป็นต้องปรับบทบาทเพื่อศึกษา เรียนรู้และเข้าใจโลกภายนอกเพิ่มมากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะขยายพื้นที่สันติภาพภายในมาสู่การร่วมมือกับกลุ่มคนต่าง ๆ ที่กำลังเผชิญหน้ากับความขัดแย้งเพื่อสร้างสันติภาพภายนอก แต่สิ่งที่สำคัญคือพระสงฆ์ดำรงตนในสังคมบนฐานของการเป็น “พลเมือง” พระสงฆ์จึงมีสิทธิและความชอบธรรมที่จะดำเนินการแสดงออกทางการเมืองได้เช่นกัน

บทสรุป

สถานการณ์พระพุทธศาสนากับสังคมไทยช่วง 10 ปีที่ผ่านมานี้มีปัญหาใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย เสรีภาพในสังคมประชาธิปไตย เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะเป็นรากฐานการแสดงออกในทุกด้านของประชาชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องแห่งปัจจุบันสมัยที่ทุกคนควรเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเสรีภาพทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้พลเมืองของประเทศได้มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการชุมนุมหรือการรวมตัวเป็นกลุ่ม อันเป็นการแสดงออกถึงความมีเสรีภาพถึงความคิดเห็นทางการเมืองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คำถามคือพระสงฆ์ปลอดจากการเมืองจริง ๆ หรือ เพราะถ้าดูจากเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองไทยที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวของฝ่ายก้าวหน้าประชาธิปไตย ฝ่ายซ้าย หรือฝ่ายอนุรักษ์อำนาจนิยม เราก็จะเห็นว่าพระสงฆ์ออกมาร่วมเคลื่อนไหวอยู่ด้วยตลอด เพราะมีข้อยืนยันหรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าพระสงฆ์เข้ามาอยู่ทางการเมืองหรือสถาบันสงฆ์ผูกติดเข้ามาอยู่กับการเมืองมานานแล้ว พระพุทธศาสนาชี้ว่าการมีสิทธิที่จะเรียกร้องเอาสิ่งที่ตนพึงได้นั้น บุคคลก็ต้องมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำงานเพื่อส่วนร่วม และสร้างสรรค์พัฒนาสังคมประชาธิปไตยไปด้วยนั้น ถ้าอยากใช้สิทธิก็ควรปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดี มีการทำหน้าที่ด้วยดีแล้ว สังคมประชาธิปไตย ก็จะได้รับการศึกษาไว้ เพื่อให้คนมีโอกาสที่จะใช้สิทธิได้ต่อไป

บรรณานุกรม

- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2561). **การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์**. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2550). สัมมนาทางวิชาการเรื่อง “**พระสงฆ์กับการเมือง**”. โดยศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 25 มิ.ย.2550.
- พระมหาไพโรจน์ วรวิมล. (2563). “**ปมการแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์**”. ไทยรัฐออนไลน์. <https://www.thairath.co.th/news/politic/1975548>. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2563.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2562). “**แนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า**” ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ไพโรจน์ อยู่มณเฑียร. (2536) **ร้อยควาพะพระพะยอม: ร้อยลำนํ้าจากคัมภีญญาของพระพะยอม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ข้างฟ้า.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมภาร พรหมทาม. (2552). **พระสงฆ์กับการเมือง**. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปีที่ 16 (3).
- Insidewatthai. (2020). **ที่มา “พระพุทธานุชา” ในประเทศไทย**. แหล่งที่มา: <https://insidewatthai.com>. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2563.